

Melding om nedleggelse av dam i utløpet av Høversjøen, Hurdal og Østre Toten kommune i Akershus og Innlandet fylke

Hafslund Produksjon AS ønsker å legge ned en dam i utløpet av Høversjøen. Det er ikke opplagt at et slikt tiltak er konsesjonspliktig etter vannressursloven §§ 41 og 8. Hafslund Produksjon ønsker derfor at NVE avgjør om tiltaket trenger konsesjon, jf. Vannressursloven § 18, en såkalt konsesjonspliktavurdering.

Dammen ligger på grensa mellom Hurdal og Østre Toten kommune på Øvre Romerike, ca. 10 km nordvest for Hurdal sentrum. Dammen er plassert i sørøstre ende av Høversjøen. Selve sjøen ligger i Østre Toten kommune og da Innlandet fylke. Tilkomst til dammen fra Hurdal sentrum er via Glassverkvegen og Høversjøvegen frem til Høversjøen. Derfra er det ca. 500 m inn til dammen via en skogsbilvei stengt med bom.

Høversjøen er en del av delfeltet til Hurdalssjøen som igjen er en del av Glommavassdraget. Det er ingen overføringer inn eller ut av magasinet. Fra Høversjøen renner vannet i Høverelva ca. 13 km til den ender opp i Hurdalssjøen.

Vassdragsområdet er Glommavassdraget/Hvaler og Singlefjorden (002). I NVEs REGINE (register over nedbørsfelt), er betegnelsen for nedbørsfeltet 00. DABC. Dammen heter Høversjøen 1680 (damnr.)

Opplysninger om melder

Tiltakshaver	
Navn: Hafslund Produksjon AS	
Adresse: Postboks 1098	
Postnummer: 2605	Poststed: Lillehammer
Telefon: 24 11 65 00	E-postadresse: post@hafslund.no
Kontaktperson tiltakshaver/konsulent	
Navn: Camilla D. Volnes (prosjektleder og vassdragsteknisk ansvarlig)	
Telefon: 934 55 634	E-postadresse: camilla.volnes@hafslund.no

Innhold

Opplysninger om melder	1
Informasjon om eksisterende vassdragsanlegg og inngrep i forbindelse med nedleggelsen.....	3
Bakgrunn	3
Beskrivelse av dammen.....	4
Regulering	5
Fare ved flom	5
Tiltaket	6
Beskrivelse av allmenne interesser og forholdet til offentlige planer og føringer	8
Naturmangfold	8
Landskap	9
Brukerinteresser	10
Kulturminner	10
Skred.....	10
Offentlige planer og nasjonale føringer.....	10
Vernestatus	10
Nasjonale laksevassdrag.....	10
Inngrepsfri natur	11
Regional vannforvaltningsplan, vannregion Glomma.....	11
Vedlegg	12
Oversiktskart	12
Detaljert kart over vassdragsanlegget.....	12
Foto av eksisterende vassdragsanlegg og berørt vassdragsstrekning	13

Informasjon om eksisterende vassdragsanlegg og inngrep i forbindelse med nedleggelsen.

Bakgrunn

Nåværende dam ble iht. NVE Atlas bygget i 1920 for å lette tømmerfløtingen. Dammen med tilhørende rett til regulering ble i 1993 overdratt til Hafslund Produksjon¹ i forbindelse med salget av rettighetene til vannkraftproduksjon i Hurdalssjøen/Andelva. Mathiesen Eidsvold Værk er grunneier.

Hafslund Produksjon ønsker å legge ned dammen i Høversjøen. Hafslund Produksjon er en stor dameier med flere vassdragsanlegg som trenger rehabilitering de kommende årene. I lys av dette vurderes det ikke som hensiktsmessig å bruke ressurser på dammer som ikke gir verdi i form av kraftproduksjon.

Det er behov for rehabilitering av dammen for at den skal tilfredsstillende gjeldende krav til sikkerhet, i henhold til revurdering gjennomført av Norconsult (Norconsult- Dam Høversjøen, revurdering 2023 R-03). Dammen er en murt steindam med spekkede fuger oppstrøms side i bruddkonsekvensklasse 2.

Flomlukene tilfredsstiller ikke dagens krav og har usikker restlevetid. Det er også fare for tilstopping av lukene i en flomsituasjon.

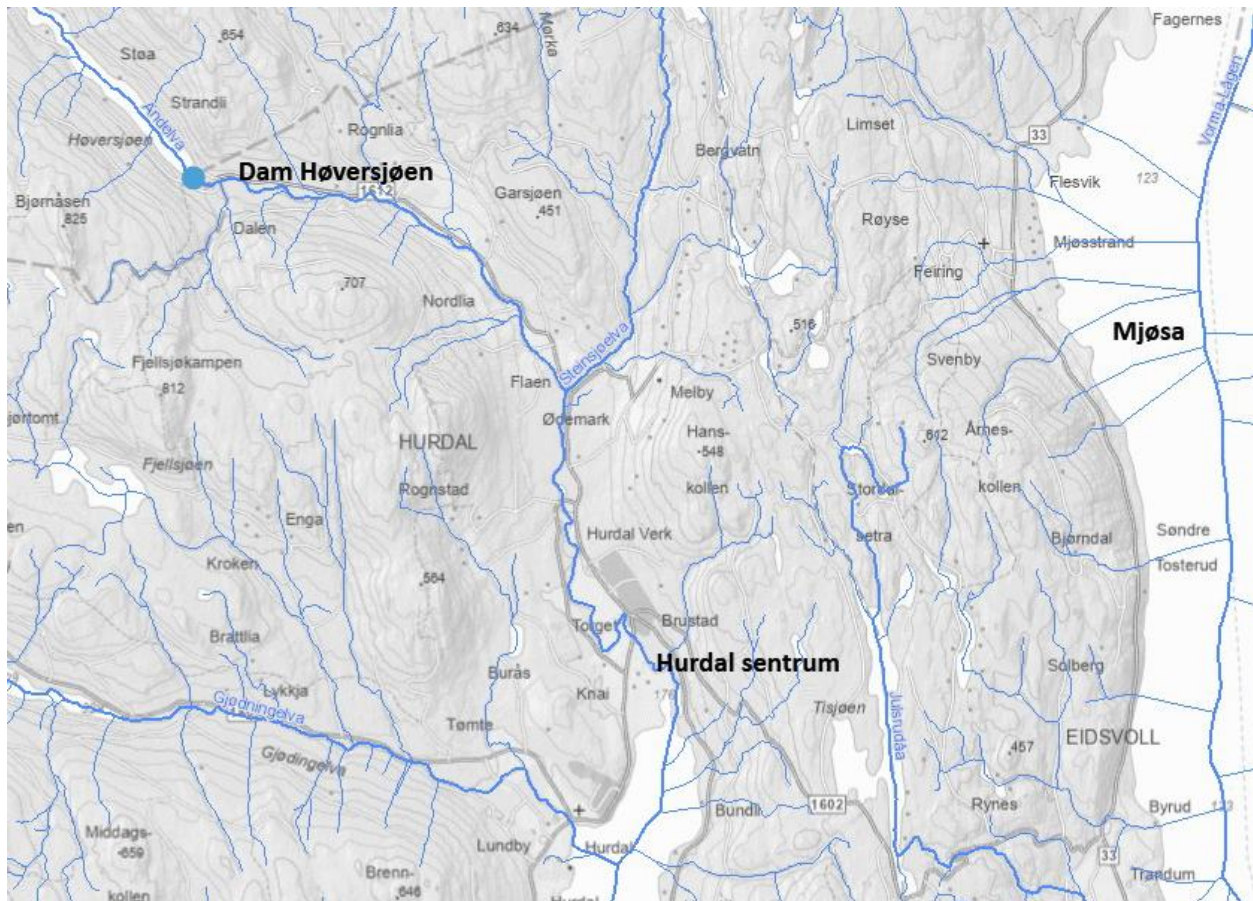
Det har ikke blitt avdekket forhold som tilsier at det er nødvendig å gjennomføre strakstiltak for å ivareta dammens sikkerhet eller funksjon.

En rehabilitering av dammen slik at den tilfredsstiller gjeldende regler for damsikkerhet vil medføre betydelige kostnader for dameier, samt krav til løpende vedlikehold i fremtiden. Med tanke på at dammen ikke lenger har noen praktisk funksjon som inngår i driften av kraftverkene nedstrøms, ønsker Hafslund Produksjon å fjerne dammen og dermed tilbakeføre området til naturlig tilstand.

Vannområdet Hurdalsvassdraget/Vorma (HUVO) ønsker også nedlegging av anlegget. Dette begrunnes med at økt fiskevandring ved Høversjøen kan styrke elvemusling forekomsten nedstrøms dammen.

HUVO er et regionalt samarbeidsorgan som skal støtte implementeringen av EUs vanndirektiv/vannforskriften og være pådriver for at målene i vannforskriften nås.

¹ Hafslund Produksjon AS er 100% eiet av Hafslund Produksjon Holding AS, hvorav Hafslund AS har en eierandel på 90% og Svartisen Holding AS har en eierandel på 10%. På overdragelsestidspunktet i 1993 het selskapet Hafslund Nycomed AS.

Kilde: NVE Atlas

Beskrivelse av dammen

Dam Høversjøen er en murt steindam med spekkede fuger på oppstrøms side. Dammen har en total lengde på ca. 37,5 m og en maksimal høyde på ca. 3,1 m. Bilder i vedlegg viser dammen sett fra oppstrøms og nedstrøms side.

Dammen er utstyrt med fire tappeluker og en tømmerluke, alle i tre. Lukene manøvreres lokalt fra damkrona. Dammen har ikke noe flomløp utover lukene. Over lukeløpene er det anlagt et betongdekke som er 10 cm tykt.

Tømmerluken bestående av horisontale trebjelker boltet til labanker av stål i bakkant (Norconsult- Dam Høversjøen, revurdering 2023 R-03). Luken står i stålføringer bestående av I-profiler og manøvreres med spett. De fleste bjelkene er fjernet, kun tre stk. står igjen. Alle lukene har avvik etter damsikkerhetsforskriften og har usikker restlevetid. Lukene manøvreres normalt sett ikke. Drivgods fjernes ved periodiske kontroller. Det er årlige periodiske tilsyn av dammene.

Damkrona har en bredde på min. 2,2 m i vannets strømningsretning. Oppstrøms side er vertikal, mens nedstrøms side har en helning på 4,7:1. Topp dam ligger på kote 350,5 moh.

Fra dammens østre del er det bygd en ledemur i betong som går ca. 60 m lang strandlinja til magasinet. Betongmuren har en bredde i toppen på 0,3 m. Vannsiden er vertikal, mens nedstrøms side har en helning på 6:1. Muren er tilbakefylt med løsmasser.

Nedstrøms dammen er det etablert en ledemur av steinblokker langs vassdragets venstre side.

Dam sett oppstrøms. Adkomstvei i bakgrunnen. Foto: Dag Kjelle vold

Regulering

Høversjøen reguleres ikke aktivt i dag. Lukene er ikke operative til å kunne regulere. Opprinnelig var lukenes funksjon tapping av dammens oppstrøms side samt flomavledning. I dag er deler av bjelkene fjernet, og lukene fungerer som terskler. Lukene kan potensielt heves for å øke flomavledning og muliggjøre senkning av vannstanden i Høversjøen.

Uten aktiv regulering og med utgangspunkt i dagens lukestilling, er normalvanstand i Høversjøen et sted mellom 348,5 og 349 moh. Topp damkrone er 350,5 moh.

Fare ved flom

Det foreligger flomberegninger utført av Norconsult AS datert 14.01.2019, godkjent av NVE i brev datert 28.03.2019 (Norconsult- Dam Høversjøen, revurdering 2023 R-04). Det er i beregningene gjort en vurdering av tilstopningsfare, og det er vurdert å være fare for tilstopping. Faren øker når lukene tettes med drivgods.

Flomavledningen ved dam Høversjøen skjer via luker og tømmerrenneløp i den posisjonen lukene står i til vanlig. Lukene manøvreres ikke.

Dammen er oppført uten noe definert flomløp. I flomsituasjoner hvor tilsiget eventuelt overstiger lukenes kapasitet, stiger vannstanden i Høversjøen inntil dammen overtoppes. Overtopping har skjedd nylig, både i 2023 og 2018.

Flomfare ved tilstopping. Foto: Norconsult

Tiltaket

En nedlegging av vassdragsanlegget innebærer sanering av hele steindammen med tilhørende installasjoner. Dammen rives slik at elveløpet og topografien så langt som mulig tilbakeføres slik det var før dammen ble anlagt. Det vil ikke være behov for noen spesielle tiltak utover å sikre mot forurensning og avrenning i bekken i anleggsperioden.

Steindammen rives med gravemaskin. Noe pigging må regnes med. Det er viktig at hele bunnplata under damlukene fjernes for å få fri fiskepassasje. Betong og armeringsjern kjøres til godkjent mottak. Dette gjøres i henhold til forurensningsloven og avfallsforskriften. De stedlige jord og steinmassene arronderes slik at det opprinnelige utløpet gjenoprettes.

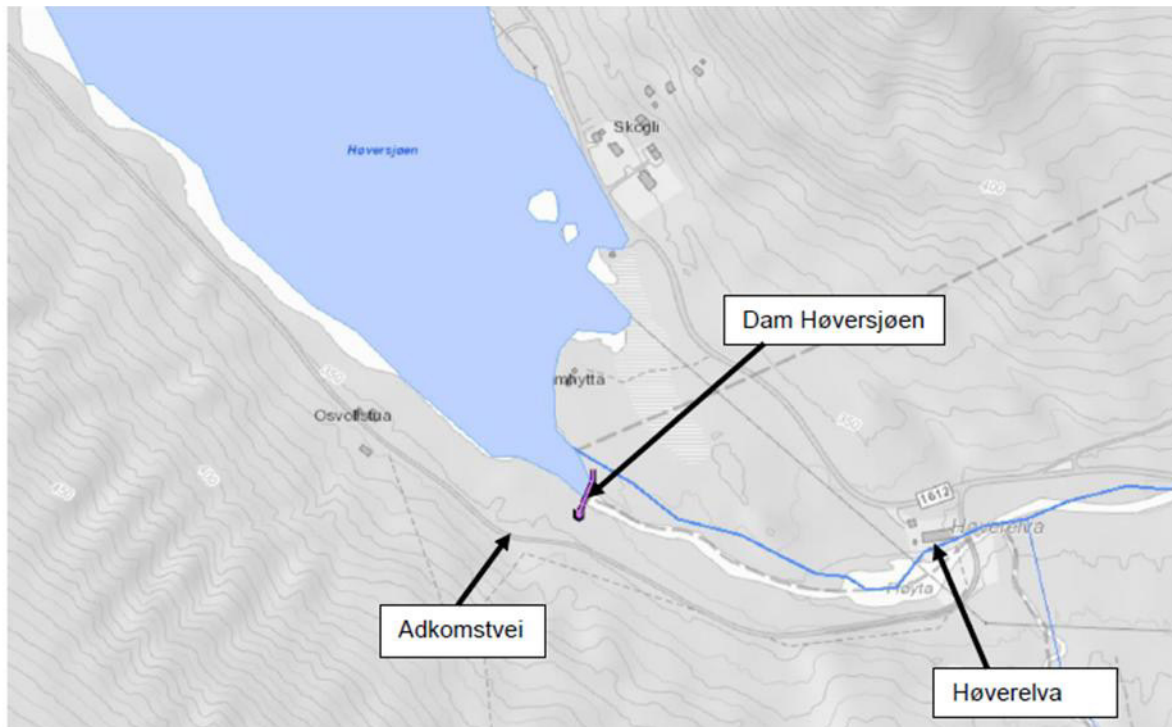
Adkomstveien fra Høversjøvegen er stengt for allmenn kjøring. Fra adkomstvei til dammen er det om lag 50 meter, se bilde med beskrivelsen av dammen. Adkomstvei og tiltaksområdet er eid av Mathiesen Eidsvold Værk. Det må anlegges en midlertidig vei fra skogsbilveien ned til dammen. Det er ca. 10 meter høydeforskjell mellom skogsbilveien og damfoten.

Forholdene for å legge ned dette damanlegget er gode. Dybdemålinger viser at vandedybde i det opprinnelige utløpsområdet oppstrøms dammen ikke overstiger 1,2 meter. Det ble målt 50-60 meter, der utløpet fra sjøen antas å starte. Store deler av strekningen på tvers av utløpet er betydelig grunnere og kan beskrives som en grunne med en djupål som strekker seg ned mot 1,2 meter.

Naturlig vannstand før byggingen av dammen er ikke funnet. Det antas at normalvannstand er 349 moh, kanskje ned mot 348,5 moh. Den kan bli redusert noe. Det er naturlig med et lite fall fra utløpet av sjøen og ned til dammen. Avstanden er på ca. 60 meter. Dette fallet vil redusere virkningen i sjøen ved fjerning av dammen og tilbakeføring til naturlig vannstand i Høversjøen.

Dammen er gammel og etter det Hafslund Produksjon kjenner til finnes det ingen dokumentasjon som kan gi noen detaljert beskrivelse av utløpsområdet før sjøen ble regulert første gang. Dybdemålinger ovenfor dammen viser en markert djupål i bunnen. Hafslund Produksjon antar at denne er gravd ut for å kunne senke Høversjøen under det som har vært naturlig vannstand før regulering. Det fremgår av Vannressurslovens § 41 om nedlegging at anlegget skal fjernes «og vassdraget så langt som mulig tilbakeføres til forholdene slik de var før anlegget ble bygd.» I og med at det er noe usikkerhet om tidligere utførte tiltak i utløpsområdet, tilbyr Hafslund Produksjon å restaurere den utgravde renna tilbake til det vi antar har vært naturtilstanden, dersom NVE anser dette som den beste løsningen. Ved å

restaurere/tilbakeføre djupålen antas det at normalvannstanden i Høversjøen vil bli ca. 0,5 – 1,0 m lavere enn dagens normalvannstand. Hvis man velger å fjerne dammen uten å restaurere djupålen vil normalvannstanden anslagsvis bli ytterligere ca. 1,0 m lavere, dvs. ca. 1,0 – 2,0 m lavere enn dagens normalvannstand.

Kilde: Norconsult, Dam Høversjøen 2023

Hafslund Produksjon vil sørge for å informere grunneiere som blir berørt av den anleggsmessige utførelsen av nedleggingen, og videre avklare den fysiske gjennomføringen før arbeidet blir igangsatt. I forbindelse med detaljplanlegging av nødvendige arbeider vil midlertidig adkomst med maskinelt utstyr og arealbruk ved damstedet bli fastsatt.

Beskrivelse av allmenne interesser og forholdet til offentlige planer og føringer

Naturmangfold

Et søk i artsdatabanken viser ingen funn i området rundt dammen. Et funn av fossefall fra 1980 er registrert i nærheten. Det er en registrering av elvemusling fra 1. januar 2009. Elvemusling (*Margaritifera margaritifera*) er registrert i Fløyta ca. 350 meter nedstrøms Høversjødammen. Arten er avhengig av ørret for å fullføre livssyklus. Det er ørret i elven fra Høversjødammen, men ca. 2,5 km nedstrøms er det et naturlig vandringshinder ved Rognlisaga. En senkning av vannstanden kombinert med fjerning av dammen i forbindelse med nedlegging av anlegget vil sannsynligvis kunne virke positivt på elvemuslingbestanden i dette elveavsnittet.

Fløyta

Det er ingen registreringer i naturbase for tiltaksområdet. I innløpselva i nordvest er det et deltaområde som er klassifisert som et viktig område og det mest velutviklede deltaområdet i Østre Toten kommune, med partier med meandrerende elv, vierkratt, sumpområder m.m. Området er ifølge beskrivelsen i Naturbase relativt artsfattig, og det er ikke oppført noen arter på rødlisten med tett tilknytning i dette området eller i og langs Høversjøen.

Elvedelta nord i Høversjøen. Kilde: Naturbase

Tiltaket vil ikke berøre økosystemer som kan være viktige lagre for klimagasser.

Det er ørret og abbor i Høversjøen.

Bjørn Otto Dønnum, Hafslund Kraft, var i kontakt med HUVO i april 2024, og Huvo ønsker at dam Store Svartungen og dam Høversjøen legges ned. Dette begrunnes med bla. fiskevandring som er kjent forbi dammen ved utløpet av Store Svartungen, og sannsynlig fiskevandring ved Høversjøen som kan bidra til å styrke elvemusling forekomsten nedstrøms.

HUVO mener demningen representerer et klart vandringshinder for oppvandrende fisk, men økologisk tilstand både i innsjøen og for bekkestasjonær fisk nedstrøms gir ikke grunnlag for annet enn antatt «God» tilstand. Rekrutteringen til Høversjøen fra tilløpsbekker oppfattes som god.

Det kan sees som en klimatilpasning å fjerne dammen (klimatilpasning.no). Klimaet er i endring og konsekvensene kan være mer nedbør på kort tid. Ved å iverksette tiltaket nå kan fremtidig skade reduseres i betydelig grad.

Landskap

Høversjøen har et areal på 1,24 km² og er langstrakt i nordvestlig retning sett fra dammen. Breddene er dominert av grus/stein i området fra dammen til ca. midt på sjøen, hvorpå myr dominerer breddene opp til innløpet av Jenseterelva i nord. Normalvannstand er i dag på om lag 349 moh.

Det ligger i størrelsesorden 30 hytter og 6 bolighus langs Høversjøen og det er etablert noen enkle brygger og flytebrygger.

Dammen er ikke et registrert kulturminne. Den har i seg selv mindre verdi som landskapselement og fjerning vil ikke ha noen negativ påvirkning på landskapet

Det er ingen vernede områder i nærheten.

Brukerinteresser

Høversjøen ligger i Østre Toten og er en del av et større friluftsområde. Det er mulig å krysse dammen, men det virker ikke som om det er den foretrukne veien å gå, og sannsynligvis følger folk skogsbilveien ned til hytta ved Fløyta noen hundre meter nedstrøms.

Østre Toten kommune har kartlagt Totenåsen som et svært viktig friluftsområde. Området er på ca 233 000 daa og Høversjøen ligger i sør mot Hurdal kommune. Link: [Naturbase faktaark](#)

Ved å holde vannstanden nær opptil dagens sommervannstand unngås interessekonflikter knyttet til vannstand og vannstandsfluktasjoner etter at dammen er revet.

De siste årene har lukene stått permanent i samme posisjon som i dag.

Fjerning av dammen vil kunne øke rekrutteringen av ørret til vannet og ytterligere bedre fisket i vannet. Fiske er mer nevnt under naturmangfold.

Det er ikke reindrift i området.

Kulturminner

Et søk (www.kulturminnesok.no) viser ingen registrerte kulturminner i umiddelbar avstand fra utløpsdammen. Det er heller ikke registrert noen kulturminner nær Høversjøen. Det er registrert bosetnings-aktivitetsområde fra 1700-1800-tallet øst for Høversjøen. Vernestatusen er «ikke vernet».

Selve dammen er av nyere dato og ikke vernet.

Skred

Det er ingen skredhendelser eller skredfare registrert i området ([NVE Atlas](#)).

Offentlige planer og nasjonale føringer

Vernestatus

Vassdraget ble varig vernet mot vannkraftutbygging i Verneplan 3 fra 1986 (se mer på Verneplan for vassdrag - NVE). Her står det blant annet om Hurdalsvassdraget at de høyereliggende skogsåsene i nord er typiske for Østlandets barskogområder og gjør objektet egnet som typevassdrag. Elveløpsformer, isavsmeltingsformer, botanikk, fuglefauna, landfauna og vannfauna inngår som viktige deler av naturmangfoldet. Friluftslivet og kulturminneverdier er også en del av vernegrunnlaget. Damanlegget er ikke vernet.

Nasjonale laksevassdrag

Vassdraget berører ikke nasjonale laksevassdrag.

Inngrepsfri natur

En nedlegging av dammen sør i Høversjøen vil ikke påvirke inngrepsfri natur.

Regional vannforvaltningsplan, vannregion Glomma

Vannregion Glomma er igjen delt opp i 12 vannområder.

Vannområdet Hurdalsvassdraget/Vorma (HUVO) er et regionalt samarbeidsorgan som skal støtte implementeringen av EUs vanndirektiv/vannforskriften og være pådriver for at målene i vannforskriften nås. Vannet skal forvaltes der det renner, uavhengig av administrative grenser. Innsjøer og elver skal sikres god økologisk og kjemisk tilstand.

HUVO har i rapporten «Oversikt over de viktigste menneskeskapte barrierer og demninger i vassdragene innen Vannområdet Hurdalsvassdraget/Vorma, 2/2017» gitt en beskrivelse/vurdering av bl.a. Høversjøen.

Denne kartleggingen gir en beskrivelse av alle kjente fiskevandringshindre, barrierer, demninger og andre vesentlige hydromorfologiske endringer innen HUVO, som kan tenkes å påvirke økologien i vassdragene i så stor grad at det kan stilles spørsmål ved om miljømålene i vedtatt regional vannforvaltningsplan er til stede, eller vil bli oppnådd i tide.

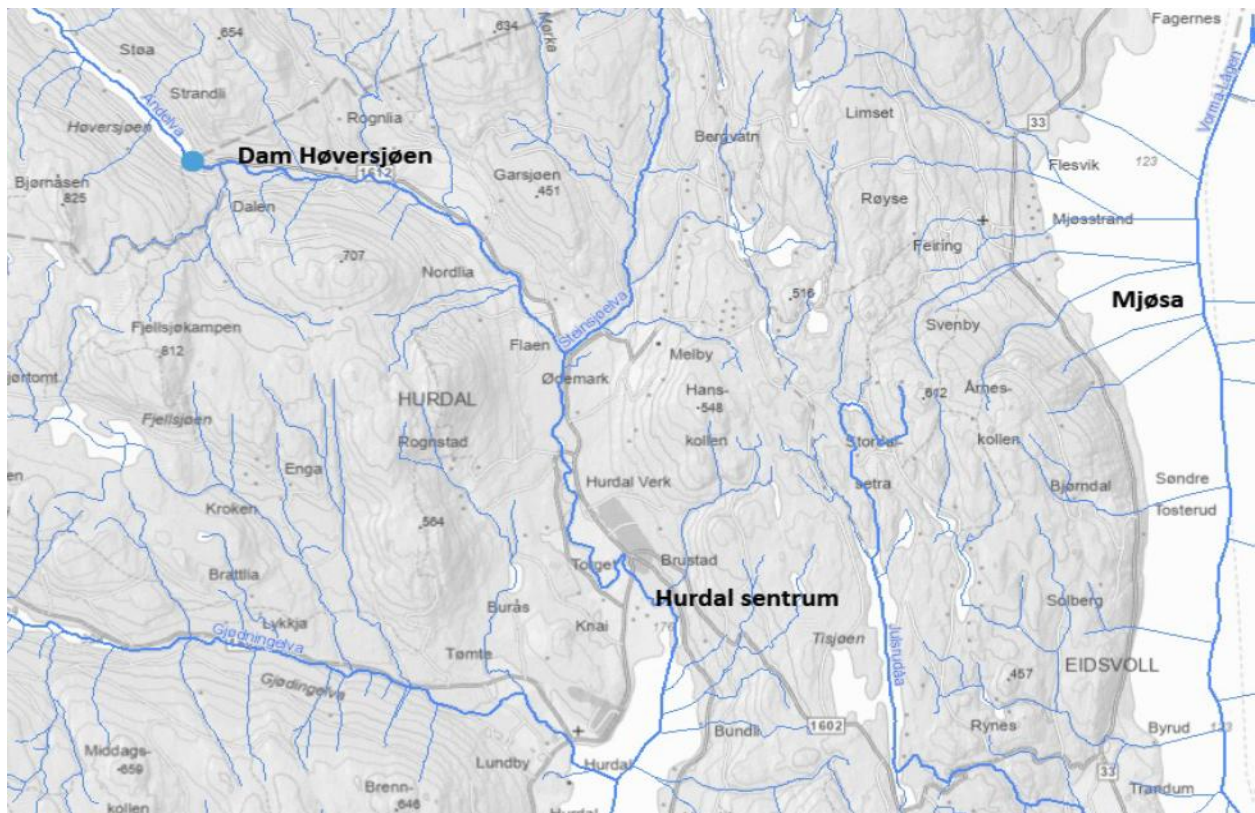
Høversjøen har god økologisk tilstand og oppnår miljømålet. Reguleringen er gitt liten påvirkningsgrad. I Huvo notat 2-2017 beskrives dammen som et vandringshinder, men at den økologiske effekten er liten siden det antas at den stasjonære ørretbestanden nedstrøms er god.

Huvo har satt tiltaket med fjerning av dammen som en 3. prioritet: «Tiltaket anses ikke som viktig, men kan være aktuelt».

Bjørn Otto Dønnum har vært i kontakt med Huvo i april 2024, og Huvo ønsker fortsatt at dam Store Svartungen og dam Høversjøen legges ned. Dette begrunnes med bl.a. fiskevandring som er kjent forbi dammen ved utløpet av Store Svartungen, og sannsynlig fiskevandring ved Høversjøen som kan bidra til å styrke elvemusling forekomsten nedstrøms.

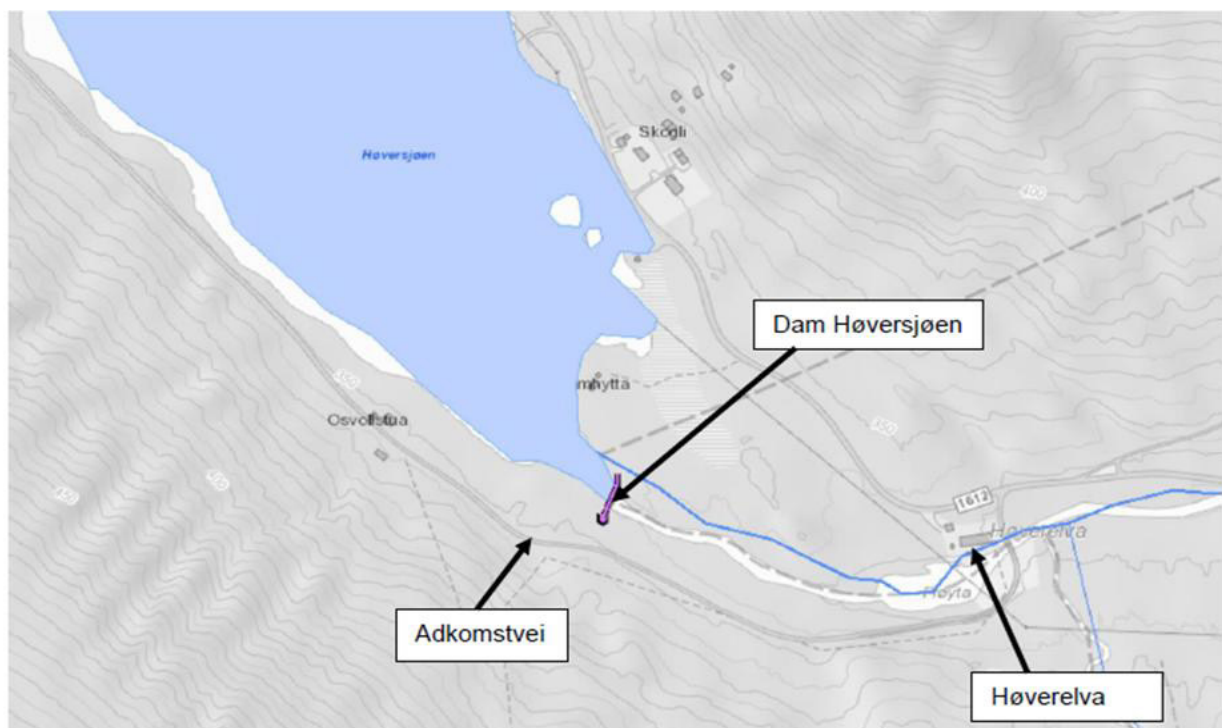
Vedlegg

Oversiktskart

Kilde: NVE Atlas

Detaljert kart over vassdragsanlegget

Oversikt over vassdragsanlegget. Kilde: Norconsult R- 04

Foto av eksisterende vassdragsanlegg og berørt vassdragsstrekning

Dam sett oppstrøms. Adkomstvei i bakgrunnen. Foto: Dag Kjellevoid

Foto: Dag Kjellevoid

Nedstrøms dam. Foto: Dag Kjelle vold

Dybde måling. Foto: Dag Kjelle vold

Renne ut fra sjøen. Foto: Dag Kjellevoid

Foto: Hafslund Produksjon

Fra dammen. Foto: Hafslund Produksjon